

II

(Aktai, kurių skelbti neprivaloma)

TARYBA

TARYBOS SPRENDIMAS

2006 m. vasario 20 d.

dėl kaimo plėtros Bendrijos strateginių gairių (2007–2013 m. programavimo laikotarpis)

(2006/144/EB)

EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA,

atsižvelgdama į Europos bendrijos steigimo sutartį,

atsižvelgdama į 2005 m. rugsėjo 20 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1698/2005 dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai ⁽¹⁾, ypač į jo 9 straipsnio 2 dalies pirmą sakinį,

atsižvelgdama į Komisijos pasiūlymą,

atsižvelgdama į Europos Parlamento nuomonę ⁽²⁾,

kadangi:

(1) Siekiant apibrėžti kaimo plėtros prioritetus Reglamento (EB) Nr. 1698/2005 Nr. 9 straipsnio 1 dalyje numatoma, kad Bendrijos lygiu turėtų būti priimtose strateginės gairės kaimo plėtrai 2007 m. sausio 1 d. – 2013 m. gruodžio 31 d. programavimo laikotarpiui.

(2) Šios strateginės gairės turėtų atspindėti daugiafunkcinę ūkininkavimo svarbą kraštovaizdžio, maisto produktų ir kultūros bei gamtos paveldo turtingumui ir įvairovei visoje Bendrijoje.

(3) Strateginėse gairėse turėtų būti nurodytos sritys, kurios yra svarbios įgyvendinant Bendrijos prioritetus, visų pirma susijusius su Geteborge patvirtintais tvarumo tikslais ir atnaujinta Lisabonos strategija, skirta ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui, patvirtinta atitinkamai Geteborgo (2001 m. birželio 15 d. ir 16 d.) ir Tesalonikų (2003 m. birželio 20 d. ir 21 d.) Europos Vadovų Tarybų.

(4) Remdamasi šiomis strateginėmis gairėmis kiekviena valstybė narė turėtų parengti savo nacionalinės strategijos planą, kuris būtų kaimo plėtros programų rengimo pamatinė sistema,

NUSPRENDĖ:

Vienintelis straipsnis

Priimamos priede išdėstytos kaimo plėtros Bendrijos strateginės gairės (2007–2013 m. programavimo laikotarpiu).

Priimta Briuselyje 2006 m. vasario 20 d.

Tarybos vardu
Pirmininkas
J. PRÖLL

⁽¹⁾ OL L 277, 2005 10 21, p. 1.

⁽²⁾ Dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje.

PRIEDAS

Kaimo plėtros Bendrijos strateginės gairės (2007–2013 m. programavimo laikotarpiu)**1. ĮVADAS**

Reglamente (EB) Nr. 1698/2005 apibrėžiamas EŽŪFKP teikiamos pagalbos tikslas ir taikymo sritis. Pagal šį reglamentą Bendrijos strateginėse gairėse apibrėžiamos sritys, kurios yra svarbios įgyvendinant Bendrijos prioritetus, visų pirma susijusius su Geteborge patvirtintais tvarumo tikslais ir atnaujinta Lisabonos strategija, skirta ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui.

Kaimo plėtros Bendrijos strateginės gairės padės:

- nustatyti sritis, kuriose ES teikiama parama kaimo plėtrai sukuria didžiausią pridėtinę vertę ES lygiu, ir susitarti dėl šių sričių,
- susieti pagrindinius ES prioritetus (Lisabona, Geteborgas) ir įtraukti juos į kaimo plėtros politiką,
- užtikrinti suderinamumą su kitomis ES politikos kryptimis, visų pirma sanglaudos ir aplinkos srityje,
- drauge įgyvendinti naują į rinką orientuotą bendrą žemės ūkio politiką (BŽŪP) ir jos sąlygotą būtiną pertvarkymą senosiose ir naujosiose valstybėse narėse.

2. KAIMO PLĖTRA IR BENDRIEJI BENDRIJOS TIKSLAI**2.1. BŽŪP ir kaimo plėtra**

Žemės ūkis tebėra didžiausias kaimo žemės naudotojas ir pagrindinis kraštovaizdžio bei aplinkos kokybę lemiantis veiksnys. BŽŪP ir kaimo plėtros svarba bei aktualumas dar labiau išaugo po neseniai įvykusio Europos Sąjungos plėtros etapo.

Be abiejų BŽŪP ramsčių – rinkos politikos ir kaimo plėtros politikos – daug Europos kaimo vietovių susidurtų su vis rimtesnėmis ekonominėmis, socialinėmis ir aplinkosaugos problemomis. Europos žemės ūkio modelis atspindi daugiafunkcinę ūkininkavimo svarbą kraštovaizdžio, maisto produktų ir kultūros bei gamtos paveldo turtingumui ir įvairovei ⁽¹⁾.

Pagrindinius BŽŪP, rinkos ir kaimo plėtros politikos kryptį principus Geteborge (2001 m. birželio 15 d. ir 16 d.) nustatė Europos Vadovų Taryba. Pagal jos išvadas geri ekonominiai rezultatai privalo būti suderinti su tausojančiu gamtos išteklių naudojimu ir atliekų lygiu, išlaikant biologinę įvairovę, išsaugant ekosistemas ir išvengiant dykumėjimo. Siekdama šių uždavinių, Europos Vadovų Taryba susitaria, kad BŽŪP ir jos tolesnė raida turėtų prisidėti prie tvaraus vystymosi, daugiau dėmesio skiriant sveikiems ir aukštos kokybės produktams, aplinkosaugos požiūriu tvariams gamybos metodams, įskaitant ekologišką gamybą, atsinaujinančias žaliavas ir biologinės įvairovės apsaugą.

Šie suteikiantys kryptį principai buvo patvirtinti (2003 m. birželio 20 d. ir 21 d.) Tesalonikų Europos Vadovų Tarybos priimtose Lisabonos strategijos išvadose. Reformuota BŽŪP ir kaimo plėtra ateinančiais metais gali itin prisidėti prie konkurencingumo ir tvaraus vystymosi.

⁽¹⁾ Liuksemburgo (1997 m. birželio 12 d. ir 13 d.), Berlyno (1999 m. kovo 24 d. ir 25 d.) ir Briuselio (2002 m. spalio 24 d. ir 25 d.) Europos Vadovų Tarybų pirmininkaujančios valstybės narės išvados.

2.2. Siekiant tvaraus žemės ūkio: 2003 m. ir 2004 m. BŽŪP reformos

2003 m. ir 2004 m. BŽŪP reformos yra svarbus žingsnis pirmyn siekiant padidinti ES ūkininkavimo veiklos konkurencingumą ir jos tvarų vystymąsi ES bei suteikia pagrindą vėlesnėms reformoms. Viena po kitos įvykdytos reformos, kuriomis buvo sumažintos kainų palaikymo garantijos ir paskatintas struktūrinis prisitaikymas, prisidėjo prie Europos žemės ūkio konkurencingumo. Atsietai tiesioginių išmokų įvedimas skatina ūkininkus reaguoti į vartotojų paklausą, o ne į su kiekiais susijusias skatinamąsias priemones. Kompleksiškas aplinkos, maisto saugos ir gyvūnų sveikatos bei gerovės standartų susiejimas stiprina vartotojų pasitikėjimą ir didina ūkininkavimo tvarumą aplinkosaugos požiūriu.

2.3. Kaimo plėtra 2007–2013 m.

Būsima kaimo plėtros politika orientuota į tris pagrindines sritis: žemės ūkio ir maisto produktų ekonomiką, aplinką ir platesnį kaimo ekonomikos kontekstą bei gyventojus. Naujos kartos kaimo plėtros strategijos ir programos bus formuojamos keturiomis kryptimis, tokiomis kaip: 1 kryptis: žemės ūkio ir miškininkystės sektoriaus konkurencingumo didinimas; 2 kryptis: aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimas; 3 kryptis: gyvenimo kokybė kaimo vietovėse ir kaimo ekonomikos įvairinimas; 4 kryptis: *Leader*.

1 krypties priemonių grupė bus skirta žmogiškajam ir fiziniam kapitalui žemės ūkio, maisto ir miškininkystės sektoriuose (žinių perdavimas ir naujovių skatinimas) bei kokybiškos produkcijos gamybai. 2 krypties priemonės numatytos gamtiniams ištekliams apsaugoti ir turtinti, taip pat didelės gamtinės vertės ūkininkavimo ir miškininkystės sistemoms bei Europos kaimo vietovių kultūros kraštovaizdžiams išsaugoti. 3 kryptis padeda plėtoti vietos infrastruktūrą ir žmogiškąjį kapitalą kaimo vietovėse, siekiant pagerinti sąlygas ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui visuose sektoriuose bei ūkinės veiklos įvairinimui. 4 kryptyje, kurioje remiamasi *Leader* patirtimi, numatomos galimybės įdiegti valdymo naujoves, pritaikant vietinio lygmens „iš apačios į viršų“ požiūrį į kaimo plėtrą.

2.4. Sunkumų įveikimas

Padėtis kaimo vietovėse yra labai įvairi: atokiose kaimo vietovėse mažėja gyventojų skaičius ir jos išgyvena nuosmukį, tuo tarpu užmiestio vietovės junta vis didesnę miesto centrų spaudimą.

Pagal EBPO apibrėžimą, grindžiamą gyventojų tankiu, valstybėse narėse kaimo regionai ⁽¹⁾ sudaro 92 % visos ES teritorijos. Be to, 19 % gyventojų gyvena regionuose, kuriuose vyrauja kaimo vietovės, o 37 % – regionuose, kuriuose didelę dalį sudaro kaimo vietovės. ES valstybėse narėse šiuose regionuose sukurama 45 % bendrosios pridėtinės vertės (BPV), juose dirba 53 % visų dirbančiųjų, tačiau pagal socialinius ir ekonominius rodiklius, įskaitant struktūrinius rodiklius, pastebimas šių regionų atsilikimas palyginti su ne kaimo vietovėmis. Kaimo vietovėse vieno gyventojų pajamos apytiksliai trečdaliu mažesnės ⁽²⁾, žemesnis moterų užimtumo lygis, silpniau išvystytas paslaugų sektorius, aukštojo išsilavinimo lygis paprastai yra žemesnis ir mažesnis skaičius namų ūkių turi galimybę naudotis plačiajuosčiu internetu. Atokumas ir periferiškumas yra pagrindinės kai kurių kaimo regionų problemos. Šie trūkumai paprastai dar labiau paaštrėja regionuose, kuriuose didelę dalį sudaro kaimo vietovės, nors bendras visos ES vaizdas gali iš esmės skirtis skirtingose valstybėse narėse. Galimybių, kontaktų ir mokymo infrastruktūros stoka yra ypač būdinga atokiose kaimo vietovėse gyvenančių moterų ir jaunimo problema.

Naujas plėtros etapas pakeitė žemės ūkio vaizdą. Senųjų valstybių narių žemės ūkis pagamina 2 % BVP, naujosiose valstybėse narėse – 3 %, Rumunijoje ir Bulgarijoje – daugiau nei 10 %. Naujosiose valstybėse narėse žemės ūkio sektoriui tenkanti užimtumo dalis (12 %) triskart didesnė nei senosiose valstybėse narėse (4 %). Bulgarijoje ir Rumunijoje užimtumo žemės ūkyje lygis yra pastebimai aukštesnis.

Bendras ES žemės ūkio ir maisto produktų sektorius sudaro svarbią ES ekonomikos dalį – 15 milijonų darbo vietų (8,3 % bendro užimtumo) ir sukuria 4,4 % BVP. ES yra didžiausia pasaulyje maisto produktų ir gėrimų gamintoja, kurios bendra produkcija vertinama 675 milijardais EUR. Tačiau šis sektorius išlieka labai susiskaldęs ir nevienalytis dydžio prasme, o tai lemia jame veikiančių įmonių galimybes ir problemas. Miškininkystėje ir susijusiose pramonės šakose dirba apytiksliai 3,4 milijono žmonių, metinė apyvarta siekia 350 milijardų EUR, tačiau šiuo metu panaudojama tik 60 % metinio miškų prieauglio.

⁽¹⁾ EBPO apibrėžimas pagrįstas kaimo bendruomenėse gyvenančių gyventojų tankiu (t. y. mažiau nei 150 gyventojų 1 km² konkrečiame NUTS III regione. Žr. išplėstinį poveikio įvertinimą SEK(2004) 931. Šis apibrėžimas yra vienintelis tarptautiniu mastu pripažintas kaimo vietovių apibrėžimas. Tačiau tam tikrais atvejais jame ne visiškai atsižvelgiama į tankiau apgyvendintų kaimo vietovių, visų pirma užmiestio zonų, gyventojus. Šiose gairėse jis naudojamas tik statistikos ir aprašomaisiais tikslais.

⁽²⁾ Skaičiuojant BVP pagal perkamosios galios paritetą.

Žemės ūkis ir miškininkystė sudaro 77 % visų žemės naudmenų ES valstybėse narėse. Žemės ūkio veiklos poveikis aplinkai gamtinių išteklių išsaugojimo ir gerinimo srityje pastaraisiais metais buvo gana įvairialypis. Dėl vandens kokybės pažymėtina, kad bendras azoto perteklius daugelyje senųjų valstybių narių nuo 1990 m. šiek tiek sumažėjo, nors kai kuriose šalyse ir regionuose tebevyksta didelis maistinių medžiagų išplovimas iš dirvožemio. Daugelyje sričių tebelieka neišspręstos amoniako išmetimo, eutifikacijos, dirvožemio erozijos ir biologinės įvairovės mažėjimo problemos. Tačiau nuolat auga ekologinei gamybai (5,4 milijonai hektarų ES valstybėse narėse) ir atsinaujinantiems šaltiniams (apskaičiuota, kad 2004 m. bioenergijos gamybai buvo naudojama 1,4 milijonai hektarų, iš kurių 0,3 milijonai hektarų pagal išmokas už kuro augalus ir 0,6 milijonai hektarų atidėtos žemės plotuose) skirtos žemės ūkio paskirties žemės dalis. Ilgalaikių klimato kaitos tendencijų vaidmuo ūkininkavimo ir miškininkystės modeliams nuolat auga. Biologinės įvairovės apsaugos srityje buvo žengti žingsniai pirmyn įgyvendinant *Natura 2000* programą – jai buvo priskirta apytiksliai 12–13 % žemės ūkio ir miškų vietovių. Didelės gamtinės vertės ūkininkavimo sistemos vaidina svarbų vaidmenį išsaugojant biologinę įvairovę ir buveines, taip pat kraštovaizdžius ir dirvožemio kokybę. Daugumoje valstybių narių šios ūkininkavimo sistemos apima nuo 10–30 % visos žemės ūkio paskirties žemės. Kai kuriose vietovėse dėl ūkininkavimo veiklos nutraukimo galėtų atsirasti rimta ekologinė rizika.

Todėl kaimo vietovėms ateinančiais metais teks įveikti konkrečius ekonomikos augimo, darbo vietų kūrimo ir tvaraus vystymosi sunkumus. Tačiau kaimo vietovėse yra realių galimybių jų augimo naujuose sektoriuose potencialo, kaimo prekių ir paslaugų bei turizmo paslaugų teikimo, patrauklumo gyventi ir dirbti, taip pat jų kaip gamtinių išteklių šaltinio bei labai vertinamų kraštovaizdžių vaidmens prasme.

Kintančiai rinkos paklausai Europoje ir pasaulyje patenkinti, žemės ūkio ir maisto sektoriai privalo pasinaudoti naujų metodų, technologijų ir inovacijų teikiama galimybėmis. Visų pirma, investicijos į pagrindinius žmogiškojo kapitalo išteklius sudarys sąlygas kaimo vietovėms bei žemės ūkio ir maisto sektoriui užtikrintai žvelgti į ateitį.

Atnaujinant Lisabonos strategiją, Europos Vadovų Taryba dar kartą patvirtino, kad Lisabonos strategija turėtų būti suprantama atsižvelgiant į platesnį tvaraus vystymosi reikalavimą, kad dabartiniai poreikiai būtų patenkinami nepakenkiant ateinančių kartų galimybėms patenkinti savo poreikius ateityje ⁽¹⁾. Naujasis programavimo laikotarpis suteikia unikalią galimybę perorientuoti paramą iš naujojo EŽŪFKP į ekonomikos augimą, darbo vietų kūrimą ir tvarumą. Šiuo požiūriu tai visiškai atitinka Deklaraciją dėl tvaraus vystymosi pagrindinių principų ⁽²⁾ ir atnaujintą Lisabonos veiksmų programą, kuria siekiama sutelkti išteklius siekiant paversti Europą patrauklesne vieta investuoti ir dirbti, skatinti žinias ir naujoves, siekiant ekonomikos augimo bei sukuriant daugiau ir geresnių darbo vietų.

Kaimo plėtros politika turi padėti kaimo vietovėms 2007–2013 m. pasiekti šiuos uždavinius. Tam reikia kaimo vietovių konkurencingumui, darbo vietų kūrimui ir naujovėms taikyti labiau strateginį požiūrį, o įgyvendinant programas – geresnį valdymą. Privaloma skirti didesnę dėmesį ilgalaikėms investicijoms, skirtoms žmonėms, pažangiajai patirčiai bei kapitalui ūkio ir miškininkystės sektoriuose, naujiems ekologiškų ir visiems naudingų paslaugų teikimo būdams, taip pat naujų bei geresnių darbo vietų kūrimui, pirmiausia įvairinant moterų ir jaunimo veiklą. Padėdama ES kaimo vietovėms išnaudoti visą savo patrauklumo investuoti, gyventi ir dirbti potencialą, kaimo plėtros politika gali atlikti savo Europos teritorijos tvaraus vystymosi vaidmenį.

3. 2007–2013 m. PROGRAMAVIMO LAIKOTARPIO BENDRIJOS PRIORITETŲ KAIMO PLĖTRAI APIBRĖŽIMAS

Atsižvelgiant į Reglamente (EB) Nr. 1698/2005 numatytus uždavinius, toliau nustatytose strateginėse gairėse nustatomi Bendrijos prioritetai pagal jo 9 straipsnį. Gairių tikslas – pagrindinių politikos prioritetų, išsamiai išdėstytų Lisabonos ir Geteborgo Europos Vadovų Tarybų išvadose, integracija. Kiekvienai prioritetų grupei pateikiami orientaciniai pagrindiniai veiksmai. Remdamosi šiomis strateginėmis gairėmis, valstybės narės parengia savo nacionalines strategijas, kurios yra kaimo plėtros programų rengimo pamatinė sistema.

⁽¹⁾ Briuselio Europos Vadovų Tarybos pirmininkaujančios valstybės narės išvados (2005 m. kovo 22 d. ir 23 d.).

⁽²⁾ Briuselio Europos Vadovų Tarybos pirmininkaujančios valstybės narės išvados (2005 m. birželio 16 d. ir 17 d.).

Bendrijos kaimo plėtros prioritetų įgyvendinimui skirti ištekliai (neviršijantys reglamentuojamų minimalių finansavimo ribų kiekvienai krypciai) priklausys nuo kiekvienos programos srities konkrečios padėties, stipriųjų bei silpnųjų jos pusių ir galimybių. Visi Bendrijos prioritetai ir jų įnašas įgyvendinant Lisabonos ir Geteborgo tikslus turės būti pritaikyti valstybės narėms, rengiančioms nacionalinį strateginį planą ir kaimo plėtros programas. Daugeliu atveju konkrečioms problemoms, susijusioms su žemės ūkio ir maisto grandine ar žemės ūkio ir miškininkystės, aplinkos, klimato ir geografinėmis sąlygomis, spręsti bus nustatyti nacionaliniai ar regioniniai prioritetai. Kaimo vietovėse gali tekti spręsti klausimus, susijusius su užmiėsčio zonų nepatiriamu spaudimu, nedarbu, atokumu ar nedideliu gyven-tojų tankiu.

3.1. Žemės ūkio ir miškininkystės sektorių konkurencingumo gerinimas

Bendrijos strateginė gairė

Europos žemės ūkio, miškininkystės ir maisto perdirbimo sektorius turi didelį potencialą toliau teikti aukštos kokybės ir pridėtinės vertės produktus, tenkinančius įvairiapusę ir augančią Europos vartotojų ir pasaulio rinkų paklausą.

1 kryptiai skirti ištekliai turėtų prisidėti prie stipraus ir dinamiško Europos žemės ūkio ir maisto sektoriaus, daugiausia dėmesio skiriant žinių perdavimo, maisto grandinės modernizavimo, inovacijų ir kokybės prioritetams bei prioritetiniams sektoriams investuojant į fizinį ir žmogiškąjį kapitalą.

Kad įgyvendintų šiuos prioritetus, valstybės narės skatinamos orientuoti paramą į pagrindinius veiksmus. Tokie pagrindiniai veiksmai galėtų apimti:

- i) žemės ūkio sektoriaus restruktūrizavimą ir modernizavimą, tolesnį svarbų vaidmenį daugelio kaimo vietovių vystymesi, ypač naujosiose valstybėse narėse. Sėkmingas žemės ūkio prisitaikymas gali tapti pagrindiniu veiksmu gerinant žemės ūkio sektoriaus konkurencingumą ir aplinką tausojantį poveikį, taip pat skatinant naujų darbo vietų kūrimą ir augimą susijusiose ekonomikos srityse. Tai apima žemės ūkio sektoriaus pasirengimo pokyčiams, susijusiems su šio sektoriaus restruktūrizavimu bei modernizavimu ir aktyvios ūkininkų mokymo bei perkvalifikavimo veiklos plėtojimu, visų pirma kiek tai yra susiję su turimais pritaikomais įgūdžiais, skatinimą;
- ii) integravimo į žemės ūkio ir maisto grandinę gerinimą. Europos maisto pramonė yra viena konkurencingiausių ir pažangiausių pasaulyje, bet susiduria su augančia pasauline konkurencija. Kaimo ekonomika turi dideles galimybes kurti naujus produktus ir jais prekiauti, išsaugoti daugiau vertės kaimo vietovėse vykdant kokybės programas ir gerinti Europos produktų prestižą užsienyje. Konsultacinių paslaugų ir paramos pasitelkimas Bendrijos standartams įgyvendinti prisidės prie šio integracijos proceso. Į rinką orientuotas žemės ūkio sektorius padės toliau stiprinti Europos žemės ūkio ir maisto sektoriaus – svarbaus darbdavio ir ekonomikos augimo šaltinio – padėtį;
- iii) sąlygų inovacijai ir naudojimuisi moksliniais tyrimais bei taikomąja veikla sudarymą. Inovacijų svarba Europos ūkininkavimo, žemės ūkio ir maisto bei miškininkystės sektoriams nuolat auga. Nors didžiosios Europos žemės ūkio ir maisto bendrovės dažnai žengia koja kojon su naujomis tendencijomis, nauji produktai ir procesai galėtų pastebimai pagerinti mažesnių perdirbimo įmonių ir ūkių veiklos rezultatus. Visų pirma, naujos bendradarbiavimo formos galėtų sudaryti sąlygas pasinaudoti moksliniais tyrimais bei taikomąja veikla, inovacijomis ir veiksmis, vykdomais pagal 7-ąją bendrąją programą ⁽¹⁾;
- iv) informacinių ir ryšių technologijų (IRT) įdiegimo ir paplitimo skatinimą. Nustatyta, kad visas žemės ūkio ir maisto sektorius nepakankamai naudoja IRT. Visų pirma tai pasakytina apie smulkųjį verslą. Išskyrus dideles daugiašales įmones ir didesnius jų tiekėjus, e. verslo taikomųjų programų naudojimo lygis tebėra žemas. Kaimo plėtros fondai turėtų papildyti būsimas Komisijos iniciatyvas, tokias kaip i2000 e. verslo (visų pirma susijusias su mažomis ir vidutinėmis įmonėmis), e. įgūdžių ir e. mokymosi srityse;

⁽¹⁾ Taip pat reiktų atsižvelgti į Žemės ūkio mokslinių tyrimų nuolatinio komiteto darbą.

- v) dinamiško verslumo skatinimą. Pastarojo meto reformos sukūrė į rinką orientuotą Europos ūkininkavimo veiklos aplinką. Tai atveria naujas galimybes ūkininkavimo veiklai. Tačiau šio ekonominio potencialo įgyvendinimas priklausys nuo strateginių ir organizacinių igūdžių plėtojimo. Šiuo požiūriu svarbų vaidmenį gali vaidinti jaunimo skatinimas ūkininkauti;
- vi) žemės ūkio ir miškininkystės produktų naujų realizavimo rinkų plėtojimą. Naujos realizavimo rinkos gali užtikrinti didesnę pridėtinę vertę, ypač aukštos kokybės produktų atveju. Parama investicijoms ir mokymams ne maisto gamybos srityje pagal kaimo plėtros programą gali papildyti pagal pirmąją ramstį įgyvendinamas priemones, nes būtų sukuriama naujoviškos gaminių realizavimo rinkos ar padedama plėtoti atsinaujinančios energijos žaliavas, biokurą ir gamybinius pajėgumus;
- vii) ūkių ir miškininkystės veiklos ekologinių rezultatų gerinimą. Ilgalais tvarumas priklausys nuo sugebėjimo gaminti tokius gaminius, kuriuos vartotojai norės pirkti, ir tuo pačiu laikytis aukštų aplinkosaugos standartų. Investavimas į ekologiškai geresnius veiklos rezultatus taip pat gali užtikrinti didesnę gamybos veiksmingumą, tokiu būdu sudarydamas visiems naudingą padėtį.

Siekiant pagerinti kartų pasikeitimą žemės ūkyje, gali būti apsvarstyti pagal 1 kryptį taikomų priemonių, pritaikytų jaunų ūkininkų poreikiams, deriniai.

3.2. Aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimas

Bendrijos strateginė gairė

Siekiant apsaugoti ir turtinti ES gamtinius išteklius bei kraštovaizdžius kaimo vietovėse, 2 kryptčiai skirti ištekliai turėtų būti skirti trimis ES lygio prioritetinėms sritims: biologinei įvairovei ir didelės gamtinės vertės ūkininkavimo bei miškininkystės sistemų ir tradicinių žemės ūkio kraštovaizdžių išsaugojimui bei plėtojimui, vandeniui ir klimato kaitai.

2 kryptties priemonės turėtų būti naudojamos siekiant integruoti šiuos aplinkosaugos uždavinius ir prisidėti prie žemės ūkio ir miškininkystės tinklo *Natura 2000* įgyvendinimo, Geteborge priimto išsipareigojimo iki 2010 m. pakeisti biologinės įvairovės mažėjimo tendenciją, prie tikslų, įtvirtintų 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2000/60/EB, nustatančioje Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus ⁽¹⁾, ir Kioto protokolo tikslų klimato kaitai sušvelninti įgyvendinimo.

Kad įgyvendintų šiuos prioritetus, valstybės narės skatinamos orientuoti paramą į pagrindinius veiksmus. Tokie pagrindiniai veiksmai galėtų apimti:

- i) ekologinių paslaugų ir gyvūnams nekenkiančios ūkininkavimo praktikos skatinimą. Europos piliečiai tikisi, kad ūkininkai laikysis privalomų standartų. Lygiai taip pat daugelis sutinka, kad ūkininkams turėtų būti atlyginama už sutikimą prisiimti toliau siekiančius išsipareigojimus ir už jų teikiamas paslaugas, kurių vien tik rinka negalėtų suteikti, visų pirma žemės ūkiui ir miškininkystei ypač svarbių ypatingų išteklių, pavyzdžiui, vandens ir dirvožemio, atveju;
- ii) žemės ūkio kraštovaizdžio ir miškų išsaugojimas. Europoje didžiąją vertingos kaimo aplinkos dalį sukūrė žemės ūkis. Tvari žemės tvarkymo praktika gali padėti sumažinti riziką, susijusią su žemės apleidimu, dykumėjimu ir miškų gaisrais, visų pirma vietovėse, kuriose sąlygos yra mažiau palankios. Tinkamos ūkininkavimo sistemos padeda išsaugoti kraštovaizdžius ir buveines, pradedant šlapžemėmis ir baigiant išdžiūvusiomis pievomis bei kalnų ganyklomis. Daugelyje sričių tai sudaro svarbią kultūros ir gamtos paveldo dalį, taip pat lemia bendrą kaimo vietovių patrauklumą gyventi ir dirbti;

⁽¹⁾ OL L 327, 2000 12 22, p. 1. Direktyva su pakeitimais, padarytais Sprendimu Nr. 2455/2001/EB (OL L 331, 2001 12 15, p. 1).

- iii) kovą su klimato kaita. Žemės ūkis ir miškininkystė vaidina svarbiausią vaidmenį plėtojant atsinaujinančios energijos ir žaliavų šaltinius biologinę energiją naudojančioms įrenginiams. Tinkama žemės ūkio ir miškininkystės praktika gali prisidėti mažinant šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas ir išsaugant miškų savybę sugerti anglies dvideginio daugiau nei jo išskirti bei išsaugant organines medžiagas dirvožemio sudėtyje; ji taip pat gali padėti prisitaikyti prie klimato kaitos poveikio;
- iv) indėlio į ekologinę žemdirbystę stiprinimą. Ekologinė žemdirbystė – tai visa apimantis požiūris į tvarią žemdirbystę. Šia prasme jo indėlis įgyvendinant aplinkosaugos ir gyvūnų gerovės tikslus galėtų būti dar labiau sustiprintas;
- v) ekologinių (ekonominių) visiems naudingų iniciatyvų skatinimą. Ekologinių prekių teikimas, visų pirma įgyvendinant ekologiško ūkininkavimo priemones, gali prisidėti prie kaimo vietovių ir jose gaminamų maisto produktų savitumo. Šios ekologinės prekės gali tapti ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo pagrindu teikiant turizmo paslaugas ir kaimo prekes bei paslaugas, ypač kai tai susiję su turizmo, amatų, mokymo ar ne maisto sektoriaus įvairinimu;
- vi) teritorinės pusiausvyros skatinimą. Kaimo plėtros programos gali labai prisidėti didinant kaimo vietovių patrauklumą. Jos taip pat gali padėti užtikrinti, kad konkurencingoje, žiniomis pagrįstoje ekonomikoje būtų išlaikyta tvari miesto zonų ir kaimo vietovių pusiausvyra. Drauge su kitomis programos kryptimis, žemės tvarkymo priemonės gali teigiamai prisidėti prie ūkinės veiklos pasiskirstymo erdvės požiūriu ir teritorinės sanglaudos.

3.3. Gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimas ir kaimo ekonomikos įvairovės skatinimas

Bendrijos strateginė gairė

Kaimo ekonominės veiklos įvairovės skatinimui ir gyvenimo kaimo vietovėse kokybės gerinimui pagal 3 kryptį skiriami ištekliai turėtų prisidėti prie svarbiausio prioriteto – kurti užimtumo galimybes ir sudaryti sąlygas augimui. 3 krypties priemonių grupė visų pirma turėtų būti naudojama skatinti gebėjimų stiprinimą, įgūdžių įgijimą ir organizavimą vietos strategijai parengti, taip pat padėti užtikrinti kaimo vietovių patrauklumą ir ateities kartoms. Skatinant mokymą, informaciją ir verslumą, reikėtų atsižvelgti į konkrečius moterų, jaunimo ir vyresnių darbuotojų poreikius.

Kad įgyvendintų šiuos prioritetus, valstybės narės skatinamos orientuoti paramą į pagrindinius veiksmus. Tokie pagrindiniai veiksmai galėtų apimti:

- i) ekonominės veiklos ir užimtumo lygio didinimą platesniame kaimo ekonomikos kontekste. Veiklos įvairinimas yra būtinas augimui bei užimtumui kaimo vietovėse ir tvariam jų vystymuisi, nes prisideda prie geresnės teritorinės pusiausvyros tiek ekonomine, tiek socialine prasme. Turizmas, amatai ir kaimo prekių bei paslaugų teikimas yra daugelyje regionų augimą užtikrinantys sektoriai, atveriantys galimybes tiek įvairinti ne žemės ūkio veiklą pačiame ūkyje, tiek steigti labai mažas įmones platesniame kaimo ekonomikos kontekste;
- ii) moterų dalyvavimo darbo rinkoje skatinimą. Daugelyje kaimo vietovių atsiranda kliūčių dėl to, kad yra nepakankamos vaikų priežiūros paslaugos. Vietos iniciatyvos vaikų priežiūros infrastruktūrai sukurti gali sudaryti geresnes sąlygas patekti į darbo rinką. Tai galėtų apimti vaikų priežiūros infrastruktūros sukūrimą, kurį būtų galima derinti su iniciatyvomis, skatinančiomis su kaimo veikla ir vietos paslaugomis susijusio smulkiojo verslo kūrimąsi;
- iii) kaimo dvasios atgaivinimą. Integruotos iniciatyvos, apimančios įvairinimą, įmonių kūrimą, investavimą į kultūros paveldą, vietos paslaugų infrastruktūrą ir atnaujinimą gali prisidėti gerinant ekonomines perspektyvas ir gyvenimo kokybę;

- iv) labai mažų įmonių ir amatų kūrimą, kuris gali remtis tradiciniais įgūdžiais arba kuriam gali reikėti naujų gebėjimų, visų pirma derinant juos su įrangos pirkimu, mokymu ir rengimu; tai padėtų skatinti verslumą ir sukurti ūkinės veiklos pagrindus;
- v) jaunimo mokymą siekiant suteikti jam vietos ekonomikos įvairinimui būtinų įgūdžių, kuris gali patenkinti turizmo, laisvalaikio, ekologinių paslaugų, tradicinės kaimo praktikos ir kokybiškų produktų paklausą;
- vi) informacinių ir ryšių technologijų (IRT) įdiegimo ir paplitimo skatinimą. IRT įdiegimas ir paplitimas yra esminis kaimo vietovių veiklos įvairinimo, vietos vystymosi, vietos paslaugų teikimo ir e. įtraukties skatinimo elementas. Masto ekonomiją galima užtikrinti įgyvendinant kaimo IRT iniciatyvas, apimančias IT įrangą, tarpusavio ryšius ir elektroninių įgūdžių įgijimą bendruomenės struktūrose. Tokios iniciatyvos gali labai padidinti IT naudojimo vietos ūkiuose ir kaimo versle lygį, taip pat palengvinti e. verslą ir e. prekybą. Vietovės trūkumams įveikti reikėtų visapusiškai išnaudoti interneto ir plačiajuosčio ryšio teikiamas galimybes, pavyzdžiui, remiamas iš struktūrinių fondų pagal regionines programas;
- vii) atsinaujinančių energijos šaltinių ir naujoviškų jų naudojimo būdų kūrimą, kuris gali prisidėti prie žemės ūkio ir miškininkystės produktų naujų realizavimo rinkų kūrimo, vietos paslaugų teikimo ir kaimo ekonomikos įvairinimo;
- viii) turizmo plėtojimo skatinimą. Daugelyje kaimo vietovių turizmas yra svarbus ekonomikos augimą užtikrinantis sektorius, kuris gali remtis kultūros ir gamtos paveldu. Dažnesnis IRT naudojimas turizmo srityje užsakymo, reklamos, rinkodaros, paslaugų kūrimo ir laisvalaikio veiklos reikmėms gali padidinti lankytojų skaičių ir prailginti jų viešnagės trukmę, visų pirma kai tai sieja su smulkesne infrastruktūra ir skatina kaimo turizmą;
- ix) vietos infrastruktūros atnaujinimą, visų pirma naujosiose valstybėse narėse. Artimiausioje ateityje bus daug investuojama į didelius telekomunikacijų, transporto, energetikos ir vandens infrastruktūros objektus. Iš struktūrinių fondų bus galima gauti didelę paramą įvairioms sritims, pradedant transeuropiniais tinklais ir baigiant ryšių su verslo ar mokslo parkais užmezgimu. Siekiant visapusiškai išnaudoti daugybinės naudos poveikį darbo vietų kūrimui ir ekonomikos augimui, pagal kaimo plėtros programas remiama mažesnio masto vietos infrastruktūra gali vaidinti svarbiausią vaidmenį susiedama šias svarbias investicijas su veiklos įvairinimo vietos strategijomis, skirtomis žemės ūkio ir maisto sektoriaus potencialui vystyti.

3.4. Užimtumui ir veiklos įvairinimui skirtų vietos gebėjimų stiprinimas

Bendrijos strateginė gairė

4 kryptčiai (*Leader* programa) skirti ištekliai turėtų prisidėti prie 1 ir 2, o ypač – prie 3 krypties prioritetų, tačiau taip pat turėtų vaidinti svarbų vaidmenį įgyvendinant valdymo gerinimo horizontalų prioritetą ir pasitelkiant kaimo vietovių savaiminio vystymosi potencialą.

Atsižvelgiant į vietos poreikius ir stipriosiomis pusėmis pagrįstą Bendrijos vadovaujamą vietos plėtros strategiją, parama pagal 4 kryptį suteikia galimybę suderinti visus tris uždavinius – konkurencingumą, aplinkosaugą ir gyvenimo kokybę (veiklos įvairinimą). Ūkininkams, miškininkams ir kitiems kaimo vietovių dalyviams skirti integruoti požiūriai gali užtikrinti ir gerinti vietos gamtos ir kultūros paveldą, didinti ekologinį sąmoningumą ir investuoti bei skatinti savitus produktus, turizmą, atsinaujinančius išteklius ir energetiką.

Kad įgyvendintų šiuos prioritetus, valstybės narės skatinamos orientuoti paramą į pagrindinius veiksmus. Tokie pagrindiniai veiksmai galėtų apimti:

- i) vietos partnerystės gebėjimų stiprinimą, aktyvaus skatinimo ir reklaminių įgūdžių įgijimą, kuris gali padėti sutelkti vietos potencialą;
- ii) privačiojo ir viešojo sektoriaus partnerystės skatinimą. Visų pirma, *Leader* vaidmuo ir toliau išliks svarbus – skatinti novatoriškus požiūrius į kaimo plėtrą ir susieti privatųjį ir viešąjį sektorius;
- iii) bendradarbiavimo ir inovacijų skatinimą. Vietos iniciatyvos, tokios kaip *Leader* ir parama veiklos įvairinimui, gali vaidinti esminį vaidmenį, supažindindamos žmones su naujomis idėjomis ir požiūriais, skatindamos naujoves ir verslumą bei įtrauktį ir vietos paslaugų teikimą. Internetinės bendruomenės gali padėti skleisti žinias, keisti gera praktika ir kaimo produktų ir paslaugų naujovėmis;
- iv) vietos valdymo gerinimas. *Leader* gali padėti skatinti naujoviškus požiūrius, kuriais siekiama susieti žemės ūkį, miškininkystę ir vietos ekonomiką, padėdama įvairinti ekonominės veiklos bazę ir sustiprinti kaimo vietovių socialinę ir ekonominę struktūrą.

3.5. Programavimo nuoseklumo užtikrinimas

Bendrijos strateginė gairė

Rengdamos savo nacionalines strategijas, valstybės narės turėtų užtikrinti didžiausią teigiamą sąveiką tarp skirtingų krypčių bei jų pačių viduje ir išvengti galimų prieštaravimų. Prireikus jos gali parengti integruotus požiūrius. Jos taip pat turėtų apgalvoti, kaip atsižvelgti į kitas ES lygio strategijas, pavyzdžiui, Ekologinio maisto ir žemdirbystės veiksmų planą, išpareigojimą daugiau naudoti atsinaujinančius energijos išteklius ⁽¹⁾, poreikį parengti vidutinės trukmės ir ilgalaikę ES kovos su klimato kaita strategiją ⁽²⁾ ir poreikį iš anksto numatyti galimą poveikį ūkininkavimui bei miškininkystei, ES miškininkystės strategiją ir veiksmų planą (kuris gali padėti pasiekti tiek augimo ir užimtumo, tiek tvarumo tikslus) ir prioritetus, išdėstytus 2002 m. liepos 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendime Nr. 1600/2002/EB, nustatančiame šeštąją Bendrijos aplinkosaugos veiksmų programą ⁽³⁾, visų pirma tuos, kuriems reikia teminių aplinkosaugos strategijų (dirvožemio apsauga, jūros aplinkos apsauga ir išsaugojimas, tvarus pesticidų naudojimas, oro tarša, miesto aplinka, tvarus išteklių naudojimas ir atliekų perdėrbimas).

Valdymui ir politikos įgyvendinimui tobulinti galima pasitelkti keletą ES ir valstybių narių lygio priemonių. Kuriant europinius ir nacionalinius kaimo plėtros tinklus, kurių pagalba suinteresuoti subjektai galėtų keistis geriausia praktika ir patirtimi visais politikos formavimo, valdymo ir įgyvendinimo aspektais, galima pasinaudoti technine parama. Kad skirtingi dalyviai galėtų įsitraukti kuo anksčiau, rengiant nacionalines strategijas reikėtų apsarstyti, o vėlesniais įgyvendinimo etapais suplanuoti informavimo bei viešumo veiklą.

3.6. Bendrijos priemonių tarpusavio papildomumas

Bendrijos strateginė gairė

Reikia skatinti struktūrinės, užimtumo ir kaimo plėtros politikos krypčių sinergiją. Todėl valstybės narės turėtų užtikrinti pagal Europos regioninės plėtros fondą, Sanglaudos fondą, Europos socialinį fondą, Europos žuvininkystės fondą ir EŽŪFKP finansuotinių veiksmų tarpusavio papildomumą ir suderinamumą konkrečioje teritorijoje ir veiklos srityje. Pagrindiniai skirtingų fondų remiamų veiksmų ir jų koordinavimo mechanizmų atskyrimo principai turėtų būti apibrėžti nacionalinės strateginės struktūros ir nacionalinio strateginio plano lygiu.

⁽¹⁾ Briuselio Europos Vadovų Tarybos pirmininkaujančios valstybės narės išvados (2004 m. kovo 25 d. ir 26 d.).

⁽²⁾ Briuselio Europos Vadovų Tarybos pirmininkaujančios valstybės narės išvados (2005 m. kovo 22 d. ir 23 d.).

⁽³⁾ OL L 242, 2002 9 10, p. 1.

Investicijų į infrastruktūrą orientyru galėtų būti intervencijos mastas. Pavyzdžiui, investicijoms į transportą ir kitą infrastruktūrą valstybės narės ar regiono (subregiono) lygiu būtų naudojamos sanglaudos politikos priemonės, tuo tarpu vietos lygiu būtų galima pasinaudoti 3 krypties pagrindinių paslaugų priemone, užtikrinančia vietos ir regiono lygių sąryšį.

Žmogiškojo kapitalo plėtojimo srityje parama kaimo plėtrai būtų skirta ūkininkams ir ekonominės veiklos dalyviams, dalyvaujantiems kaimo ekonominės veiklos įvairinimo procese. Kaimo vietovių gyventojai galėtų gauti paramą taikant integruotą požiūrį „iš apačios į viršų“. Veiksmai šiose srityse turėtų būti įgyvendinami visiškai laikantis Europos užimtumo strategijos tikslų, išdėstytų Integruotose ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo gairėse, ir suderintų su veiksmais, vykdomais pagal Lisabonos proceso nacionalines reformos programas. Darbo programa „Švietimas ir mokymas 2010“ siekiama įgyvendinti Lisabonos tikslus švietimo ir mokymo srityse. Šios programos pagrindą sudarantis visą gyvenimą trunkantis mokymasis taikomas visiems švietimo ir mokymosi lygiams ir rūšims, įskaitant žemės ūkio, miškininkystės bei žemės ūkio ir maisto sektorius.

4. ATSKAITOMYBĖS SISTEMA

Reglamente (EB) Nr. 1698/2005 numatoma vykdyti Bendrijos ir nacionalinių strategijų strateginę stebėseną. Ataskaitų, kuriose apžvelgiama pasiekta pažanga, pagrindą sudarys bendra stebėsenos ir vertinimo struktūra, kurią reikės sukurti bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis.

Struktūroje bus numatytas ribotas bendrų rodiklių skaičius ir bendra metodika. Ją papildys konkrečioms programoms skirti rodikliai, atspindėsiantys kiekvienos programos srities specifiką.

Bendra rodiklių grupė leis susumuoti gautus produktus, rezultatus ir poveikį ES lygiu ir padės įvertinti pažangą siekiant Bendrijos prioritetų. Programavimo laikotarpio pradžioje apibrėžti pradiniai rodikliai leis įvertinti pradinę padėtį ir sudarys pagrindą programos strategijai parengti.

Vertinimo veikla bus vykdoma nuolat, ir programos lygiu ją sudarys *ex ante*, vidurio laikotarpio ir *ex post* vertinimas bei kita vertinimo veikla, kuri bus laikoma naudinga programos valdymui ir poveikiui tobulinti. Kartu su įvertinimais bus atliekami teminiai tyrimai ir apibendrinantys įvertinimai Bendrijos lygiu, taip pat Europos kaimo plėtros tinklo veikla, skirta mainams bei gebėjimų stiprinimui vertinimo tikslais valstybėse narėse. Keitimasis gera praktika ir vertinimo rezultatais gali itin prisidėti prie kaimo plėtros veiksmingumo. Šiuo požiūriu Europos tinklas turėtų vaidinti pagrindinių ryšių palengvinimo vaidmenį.